

Augu audi

Audi

Audi - šūnu grupas, kam ir vienota izcelšanās, kas ir vienādas pēc uzbūves un pilda vienādas fizioloģiskās funkcijas

Histoloģija - mācība par audiem (gr. *histos* - audi, *logos* - mācība)

Audus veidojošās šūnas rodas, daloties vienai vai nedaudzām šūnām un tās cita ar citu saistītas jau no to izcelšanās brīža

Izpratnes par augu audiem veidošanās

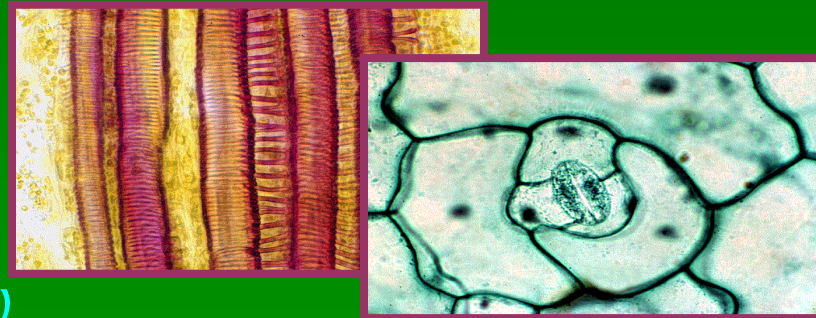
1628 - 1694

Itāļu medicīnas profesors
Marčello Malpīgi (*Marcello Malpighi*)

- Kopā ar angļu botāniķi un mediķi **Nemiju Grū** uzskata par vienu no modernās augu anatomijas pamatlicējiem

- Pētījis augu un dzīvnieku uzbūves līdzību
- Atklājis koksnes vadaudu spirālveida uzbiezinājumus un atvārsnītes
- 1675 . gadā publicējis darbu "Augu anatomija" (*«Anatome Plantarum»*)

Izpratnes par augu audiem veidošanās

1641 - 1712

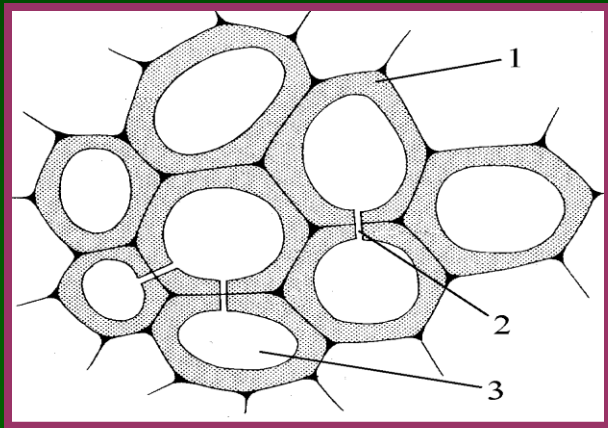
Angļu botāniķis un mediķis **Nemija Grū**
(*Nehemia Grew*)

- Kopā ar **Marčello Malpīgi** uzskata par vienu no modernās augu anatomijas pamatlicējiem
- 1672. gadā publicējis darbu "**Augu anatomija**" ("*The Anatomy of Vegetables Begun*")
- Ieviesis terminu **audi**, ko iedala **parenhīmā** un **prozenhīmā**

Audu iedalījums

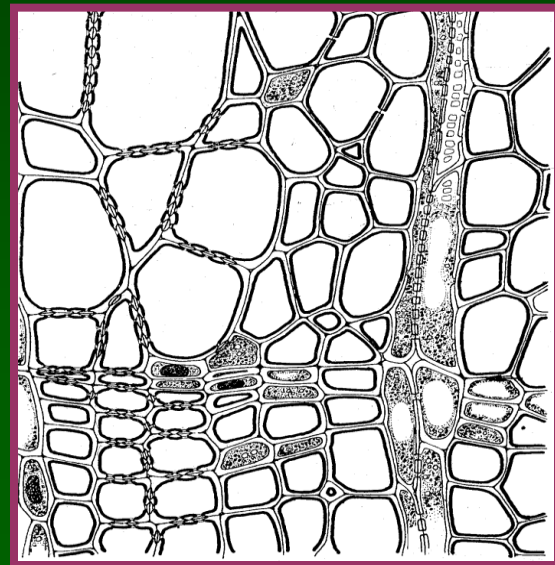
Pēc uzbūves

Vienkārši audi - visas šūnas ir vienādas un veic vienu un to pašu funkciju (piemēram, mehāniskie audi)

1 - šūnapvalks, 2 - pora,
3 - šūnas dobums

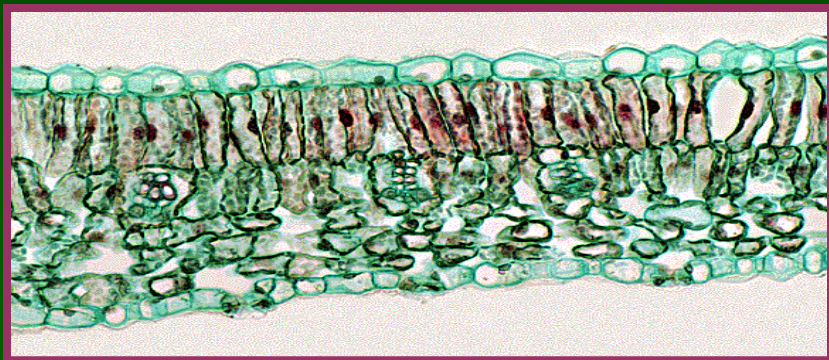
Salikti audi - šūnas ir dažādas un tās savā starpā daļā funkcijas (piemēram, vadaudi)

Audu iedalījums

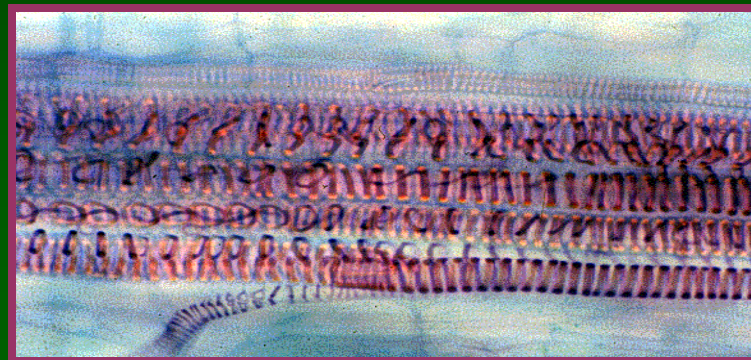
Pēc šūnu formas

Parenhimatiskie audi -
sastāv no
parenhimatiskām šūnām

Lapas asimilētājaudi

Prozenhimatiskie audi -
sastāv no
prozenhimatiskām šūnām

Vadaudi

Audu iedalījums

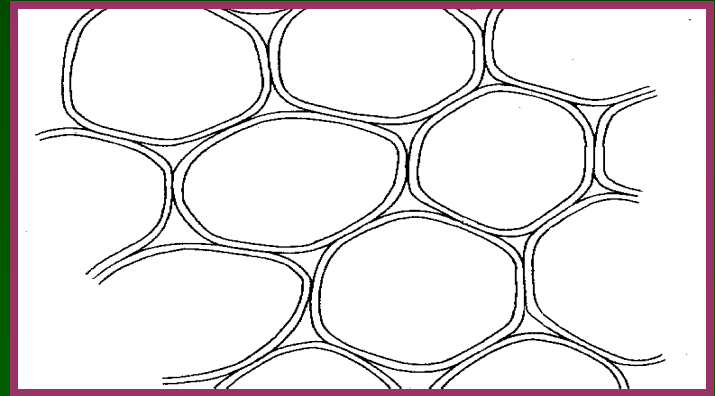
Pēc šūnu novietojuma

Blīvie audi - audos nav
starpšūnu telpu

Segaudi

Irdenie audi - raksturīgas
starpšūnu telpas

Pamataudi

Audu iedalījums

Pēc šūnāpvalka ķīmiskā sastāva

Pārkoksnējušies audi -
šūnāpvalkā uzkrāties lignīns

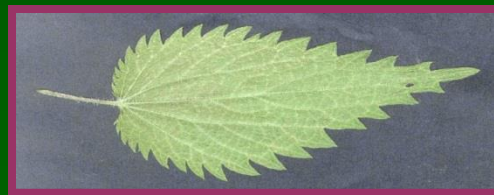
Pārkorkojušies audi -
šūnāpvalkā uzkrāties suberīns

Pārglotojušies audi -
šūnāpvalkā veidojas pentozāni

Mineralizējušies audi -
šūnāpvalkā uzkrājas minerālvielas

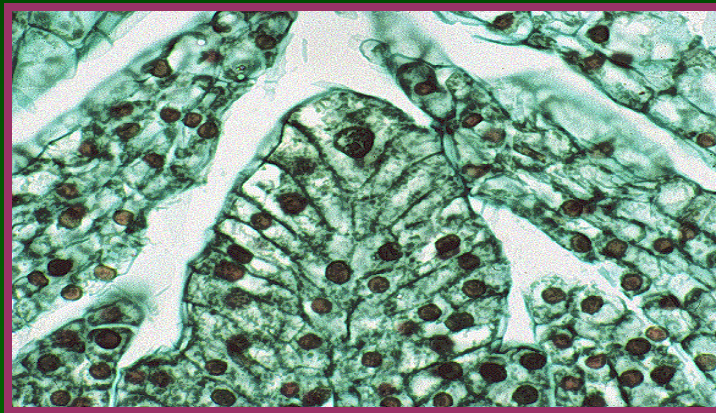

Audu iedalījums

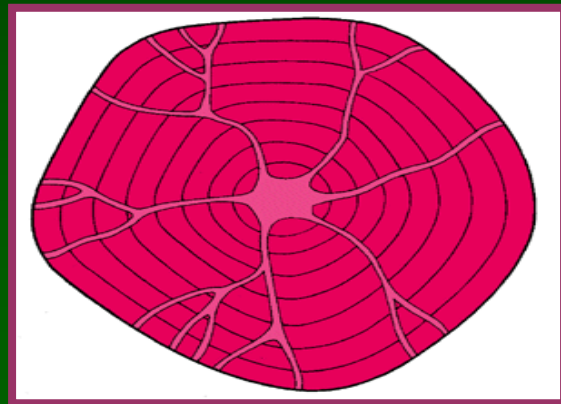
Pēc dzīvības pazīmēm

Dzīvie audi - audus
veido dzīvas šūnas

Veidotājaudi

Nedzīvie audi - audi
sastāv no nedzīvām
šūnām

Sklereīdas

Audu iedalījums

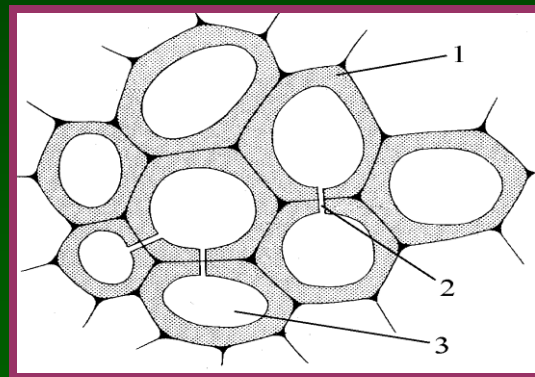
Pēc šūnapvalka biezuma

Plānsienu audi -
šūnām plāni apvalki

Parenhīma

Biezsienu audi -
šūnām biezi apvalki

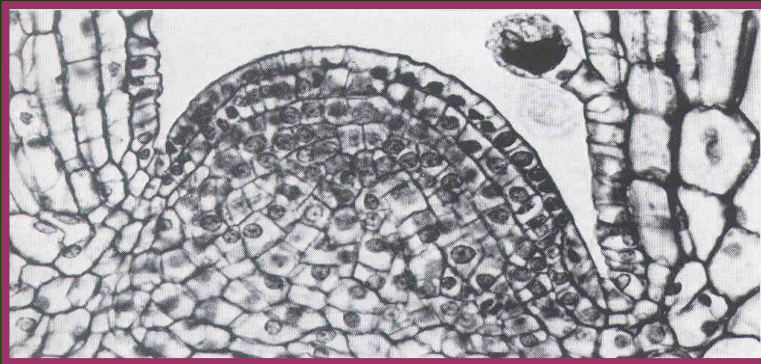

Sklerenhīma

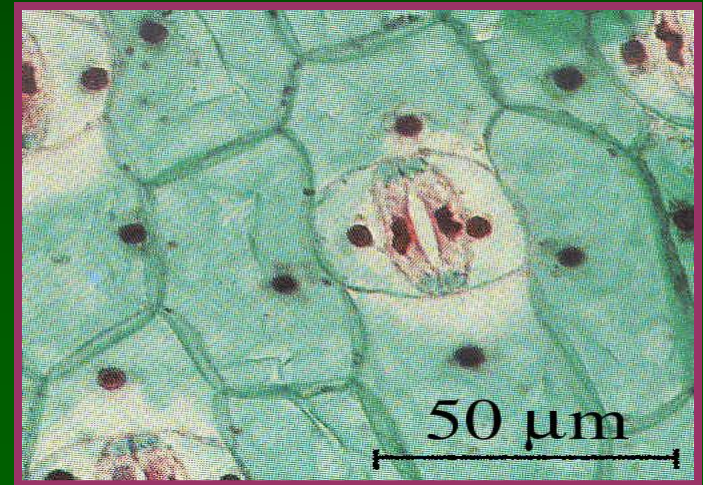
Audu iedalījums

Pēc diferencēšanās pakāpes

**Nediferencētie audi jeb
veidotājaudi
meristēmas**

**Diferencētie audi jeb
pastāvīgie audi**

Nediferencētie audi jeb veidotājaudi jeb meristēmas

(gr. *meristos* - sadalīts; tāds, kas dalās)

Meristēmas ir audi, kuru šūnām daloties un diferencējoties, veidojas jaunas šūnas un audi

Galvenās īpašības:

- intensīva dalīšanās, kas saglabājas visu auga dzīves laiku
- meitšūnu diferencēšanās

Nediferencētie audi jeb veidotājaudi jeb meristēmas

- Nelielas šūnas, starp kurām nav starpšūnu telpu
- Plāni celulozes šūnapvalki
- Nav vakuolu - visu dobumu aizpilda citoplazma, vai arī tās ir mazas
- Relatīvi liels kodols
- Parasti parenhimatiskas, retāk - prozenhimatiskas (kambijs) formas

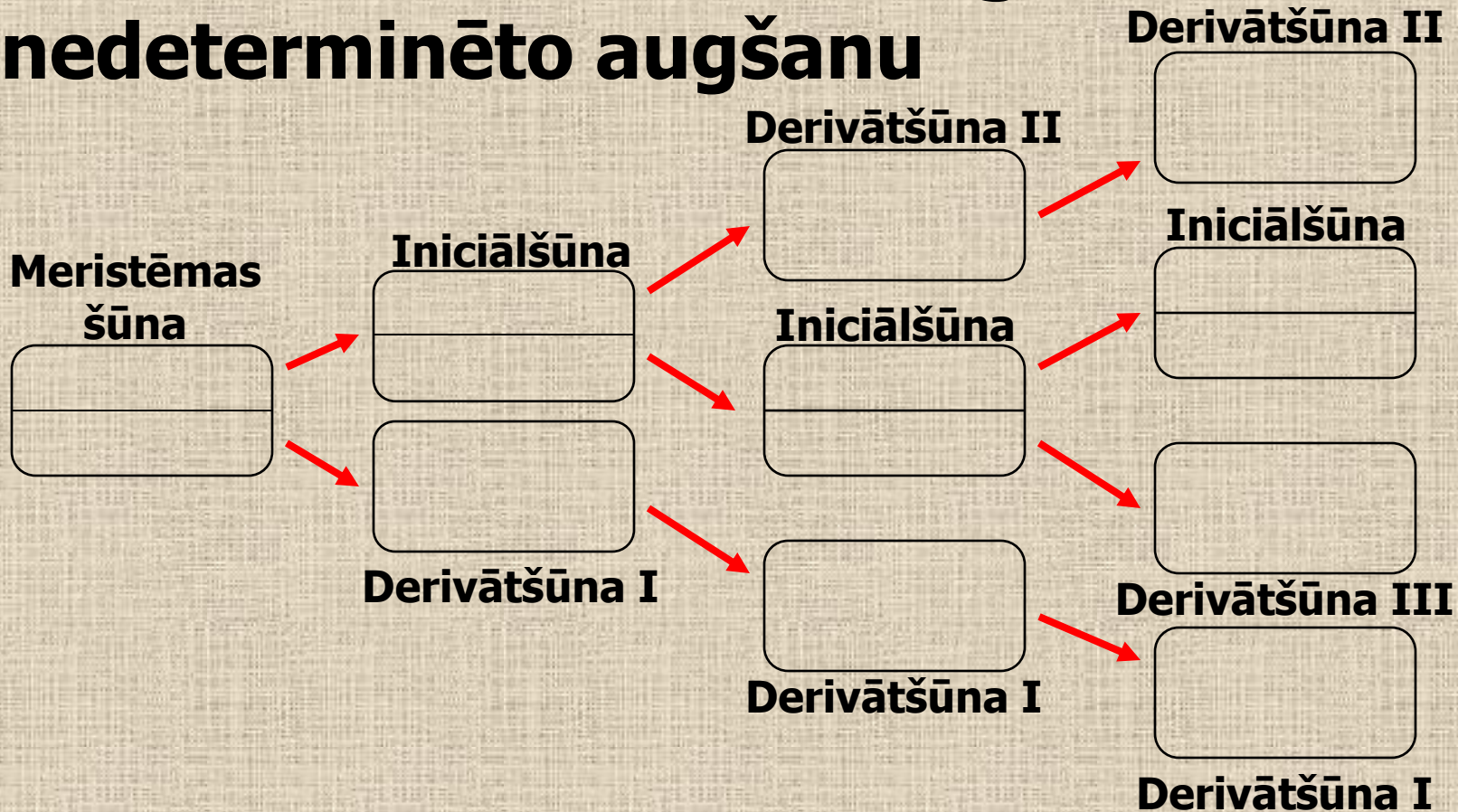
Nediferencētie audi jeb veidotājaudi jeb meristēmas

Meristēmas šūnu dalīšanās procesā viena daļa šūnu specializējas noteiktu funkciju veikšanai (**diferencējas**), bet citas šūnas saglabā spēju dalīties tālāk

Šūnas, kas saglabā meristēmu raksturu, dalīšanās procesā atkal var veidot gan šūnas, kas kļūst par pastāvīgo audu šūnām (diferencējas), gan arī jaunas meristematiskas šūnas, kas atkal turpina dalīties

Šūnas, kas saglabā dalīšanās spēju, sauc par **iniciālšūnām**, bet šūnas, kas diferencējas - par **atvasinātajām** jeb **derivātšūnām**

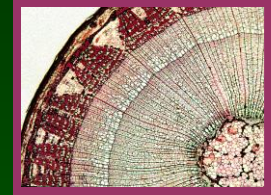
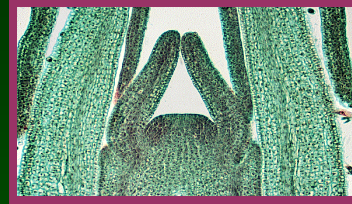
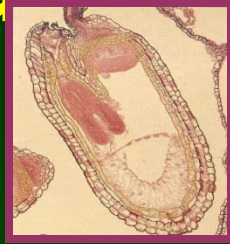
Meristēmas nodrošina augu nedeterminēto augšanu

Meristēmu klasifikācija

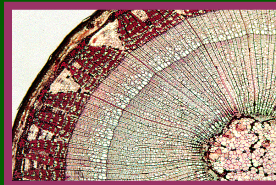
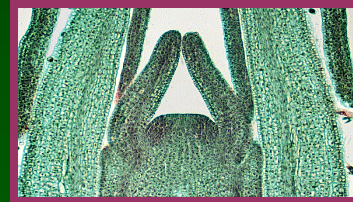
Pēc izcelšanās:

- Promeristēma
- Primārā meristēma
- Sekundārā meristēma

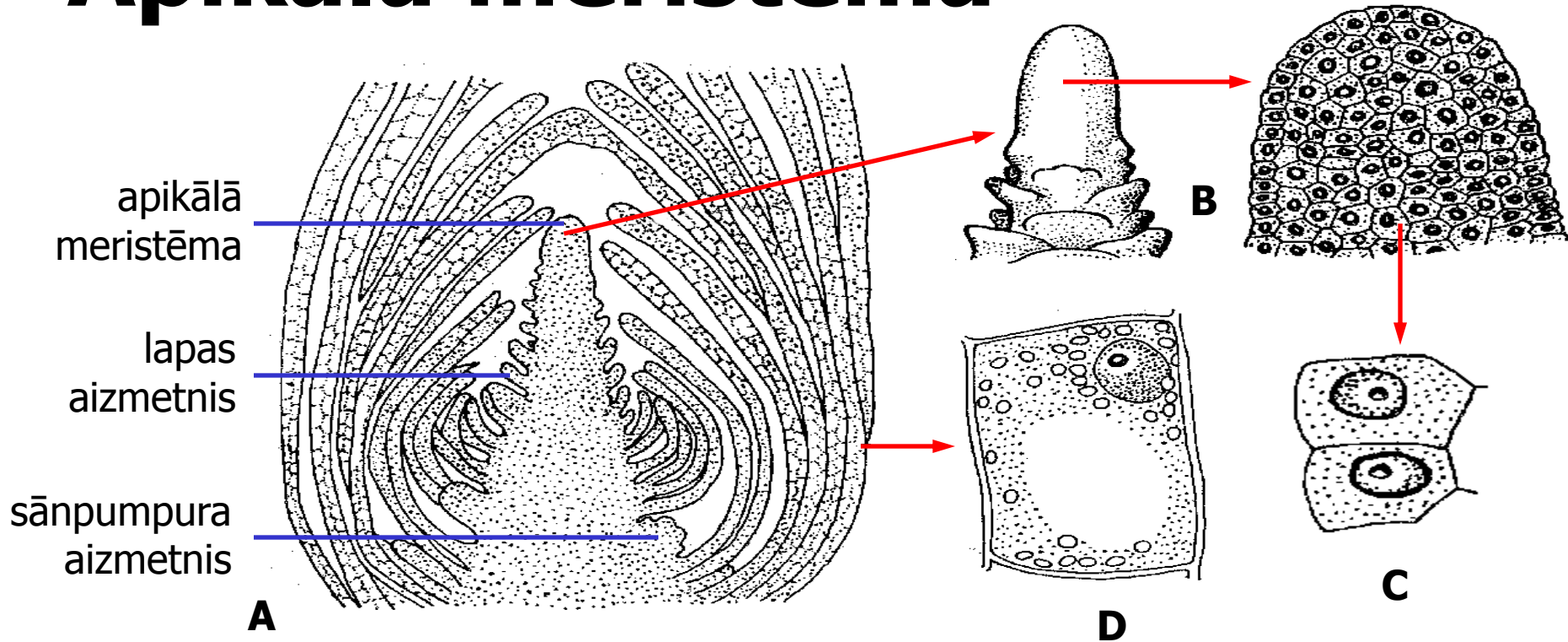
Pēc atrašanās vietas:

- Galotnes jeb apikālā meristēma
- Iestarpinātā jeb interkalārā meristēma
- Sānu jeb laterālā meristēma

Apikālā meristēma

Kanādas elodejas augšanas konuss:

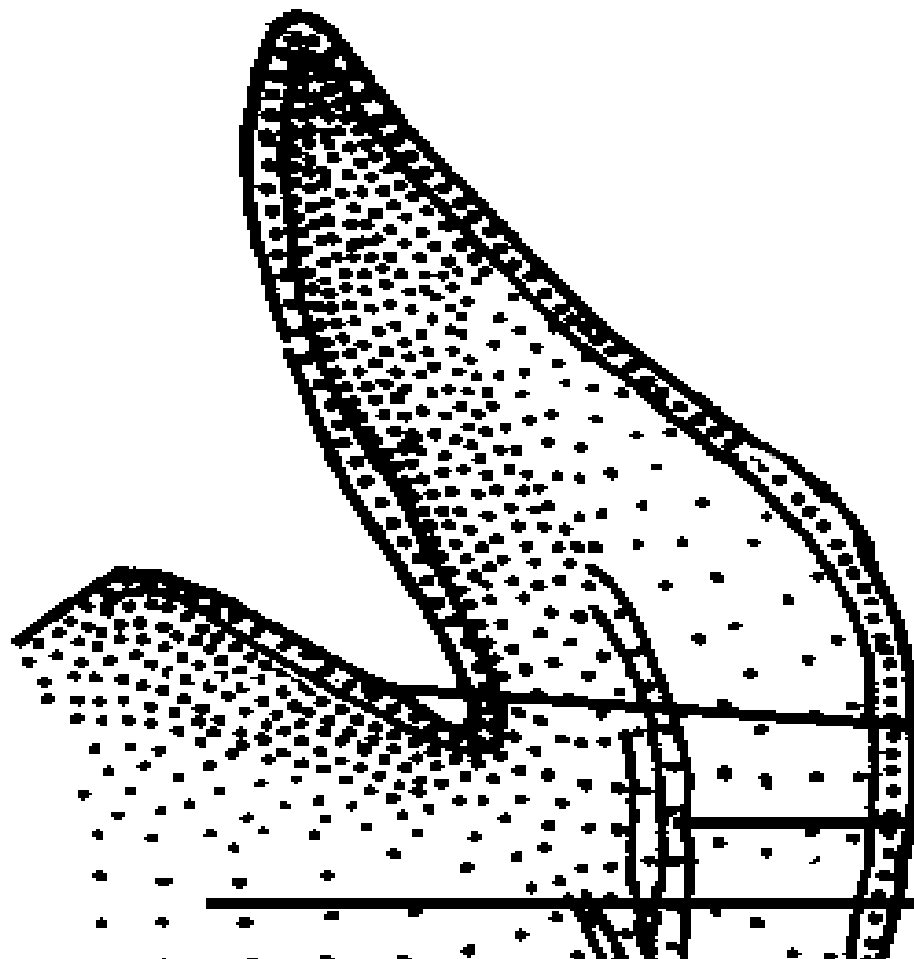
A - galotnes pumpurs, B - augšanas konuss,
D - lapas aizmetņa šūnas.

C - apikālās meristēmas šūnas,

Apikālā meristēma

Primāras izcelsmes apikālo meristēmu iedala:

- **protodermā**
- **prokambijā**
- **pamatmeristēmā**

Protoderma

Prokambijs

Pamatmeristēma

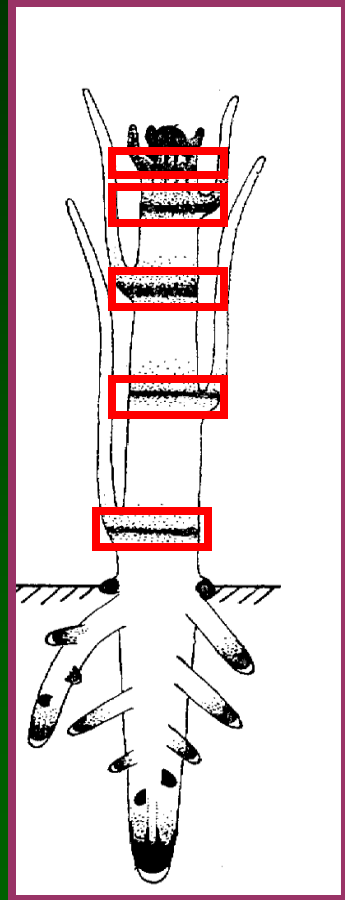
Primārās meristēmas un to darbības produkti

primārā meristēma	primārās produkts	meristēmas
protoderma	primārie segaudi jeb epiderma (sahnēm epiblēma)	
prokambijs	vadaudi (centrālais cilindrs)	
pamatmeristēma	pamataudi - parenhīma (primārās mizas parenhīma)	

Interkalārā meristēma

Primārā meristēma augšanas norisēs var atdalīties no tās rašanās vietas, turklāt starp primārās meristēmas šūnu grupām var rasties pastāvīgie audi

Šādā gadījumā primāro meristēmu sauc par **interkalāro** jeb **iestarpināto meristēmu**

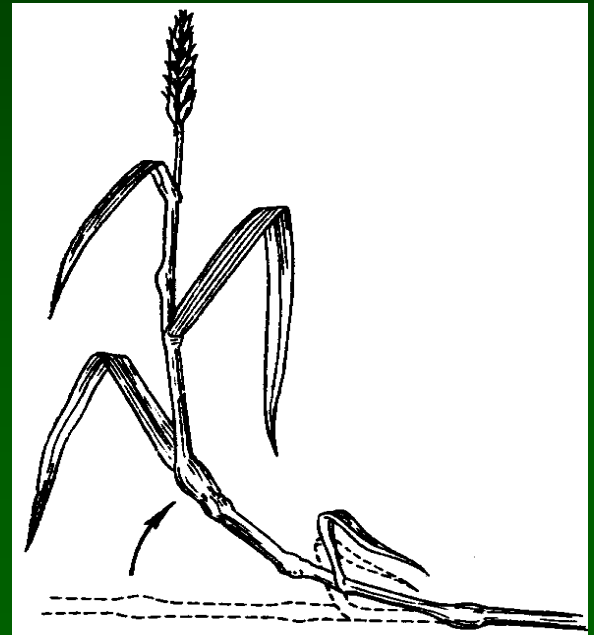

Interkalārā meristēma

Interkalārās meristēmas šūnām daloties, augs vienlaicīgi aug vairākos posmos

Nozīme:

- nodrošina vienlaicīgu augšanu un ziedēšanu
- nodrošina veldrē kritušū augu pacelšanu (negatīvais ģeotropisms)

Laterālā meristēma

Laterālajai jeb sānu meristēmai pieder:

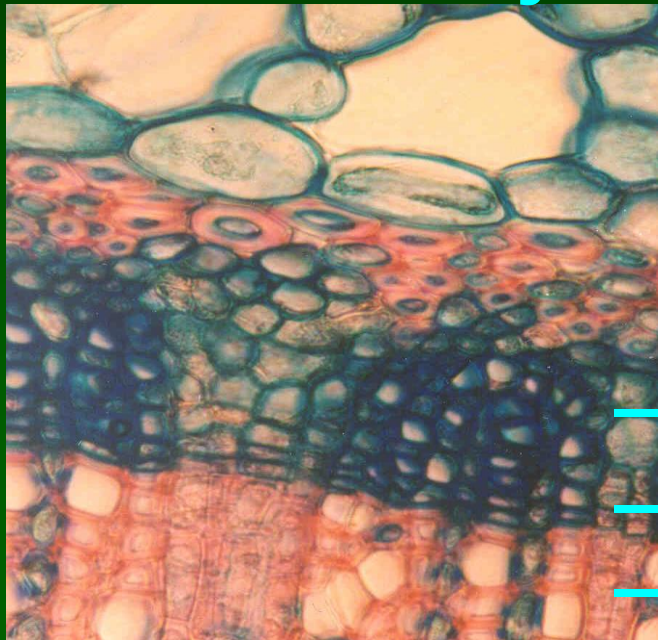
- **vaskulārais kambijs (kambijs)**
- **korķa kambijs**

Laterālās meristēmas pēc izcelšanās pieskaitāmas sekundārajām meristēmām - to darbības rezultātā veidojas sekundārie audi un augu sekundārās augšanas rezultātā tiem veidojas sekundāra uzbūve

Laterālās meristēmas augā novietojušās cilindriski gar ass orgāniem - paralēli to virsmai

Laterālā meristēma

Augu sekundārā augšana resnumā raksturīga daļai
paparžaugu, kailsēkļiem un divdīgļlapjiem - to nodrošina sānu
meristēma **kambijs**

Kokaugi

Mērenā klimata kokaugu
kambijam raksturīga
sezonālā aktivitāte -
veidojas gada kārtas

— Lūksne

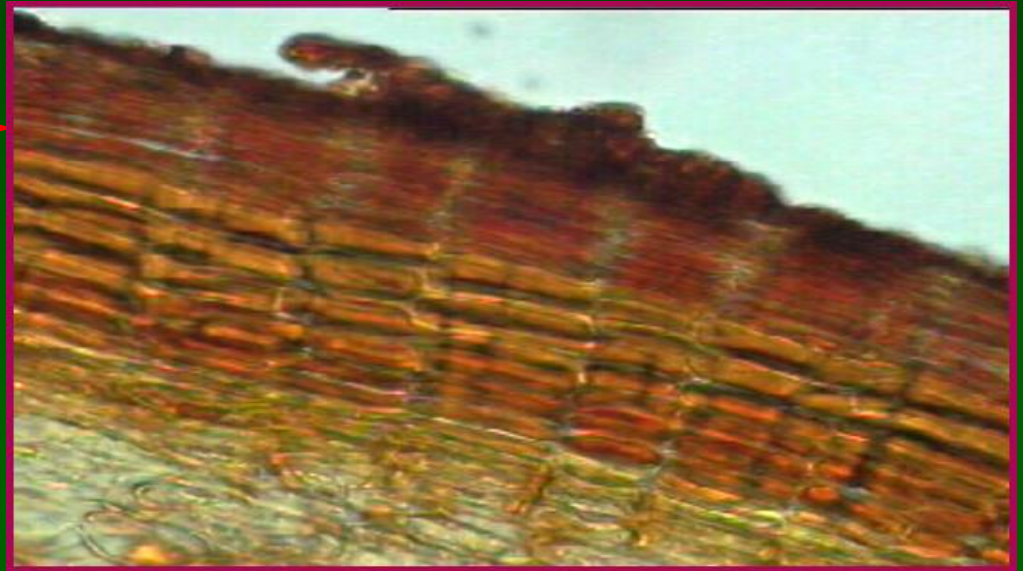
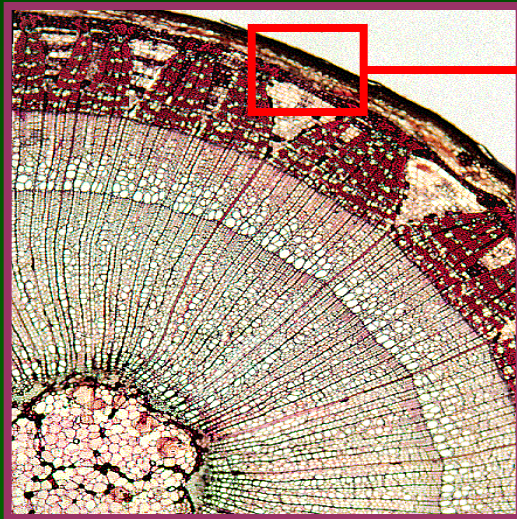
— Kambijs

— Koksne

Laterālā meristēma

Veidojoties sekundārajiem segaudiem - peridermai - kokaugu stumbra ārējos slāņos notiek dediferenciācija - epidermā vai subepidermālajos slāņos veidojas **korķa kambiji (fellogēns)**, no kura attīstās **periderma**

Pastāvīgo audu iedalījums

Pēc anatomiskās uzbūves un fizioloģiskajām funkcijām

- Segaudi

Segaudi

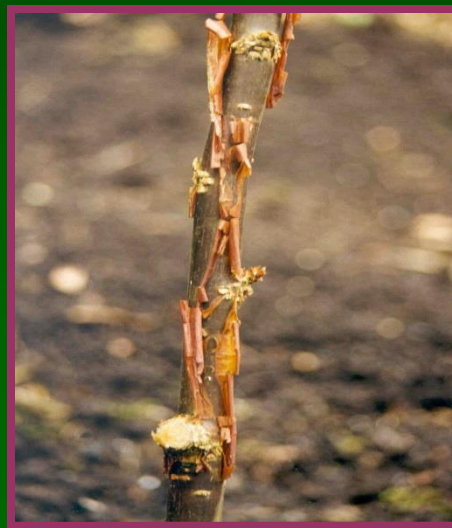
- **Primārie segaudi - epiderma**
- **Sekundārie segaudi - periderma**
- **Terciārie segaudi - kreve**

Epiderma

Auga attīstības sākumā sedz visas tā daļas, izņemot saknes uznavu un augšanas konusu

Visu auga dzīves laiku saglabājas uz lapām, augļiem, viengadīgiem stumbriem un saknēm

Uz daudzgadīgajiem orgāniem (stumbriem un saknēm) epidermu pēc noteikta laika nomaina sekundārie segaudi - periderma

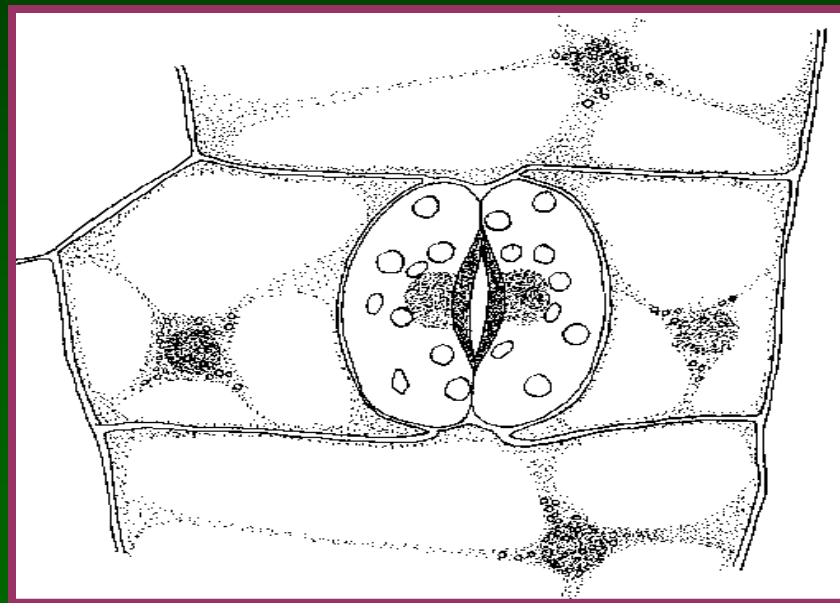
Atvārsnītes

Gāzu maiņa un transpirācija epidermā notiek galvenokārt caur **atvārsnītēm (90...95 %)**

5...10 % ūdens transpirē caur kutikulu - tā ir **kutikulārā transpirācija**

Atvārsnīte ir komplekss epidermas veidojums, kas sastāv no:

- 2 slēdzējšūnām
- elpošanas dobuma

Periderma

Vairumam daudzgadīgo augu epiderma saglabājas neilgu laiku - parasti jau pirmā veģetācijas perioda beigās to nomaina sekundārie segaudi - **periderma**

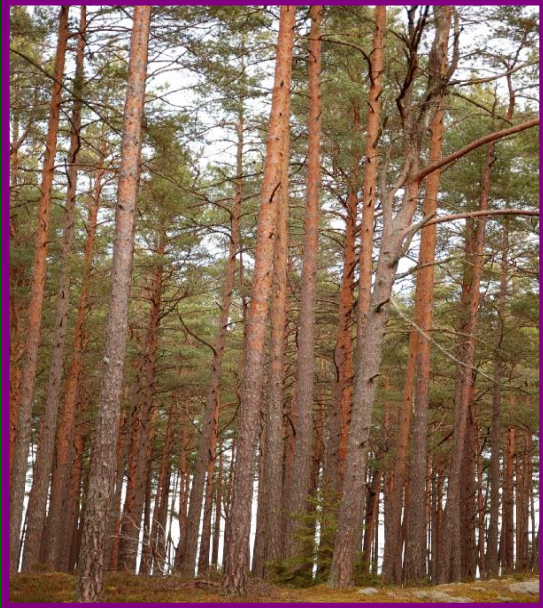
Periderma raksturīga
kailsēkļiem un
divdīgļlapjiem kokaugiem

Viendīgļlapjiem peridermas parasti nav

Kreve

Vairumam koku un krūmu periderma saglabājas daļu to dzīves laika - pēc tam to nomaina terciārie segaudi **kreve**

Kreve

Vairumam koku un krūmu periderma saglabājas daļu to dzīves laika - pēc tam to nomaina terciārie segaudi **kreve**

Kreve kokaugiem var veidoties dažādā vecumā:

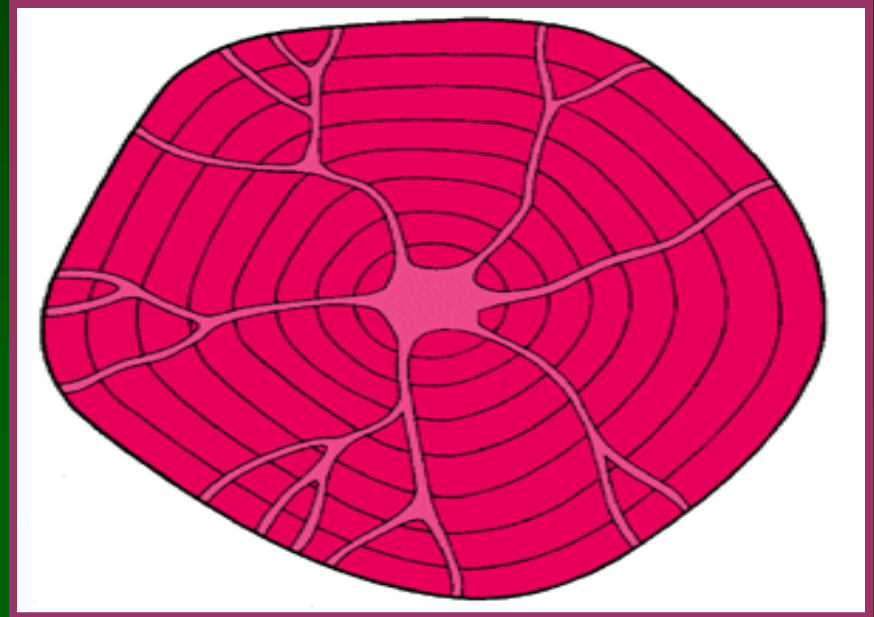
Ābeles, bumbieres	6...8 gadi
Priedes	7...9 gadi
Liepas	10...12 gadi
Ozoli	24...35 gadi
Baltegles	50...55 gadi

Pastāvīgo audu iedalījums

Pēc anatomiskās uzbūves un fizioloģiskajām funkcijām

- Segaudi
- Mehāniskie audi

Mehāniskie audi

Piešķir augiem izturību, veicot armatūras funkcijas

Kolenhīma

- primāri audi
- nevienmērīgi uzbiezināti šūnapvalki
- šūnapvalki sastāv tikai no celulozes

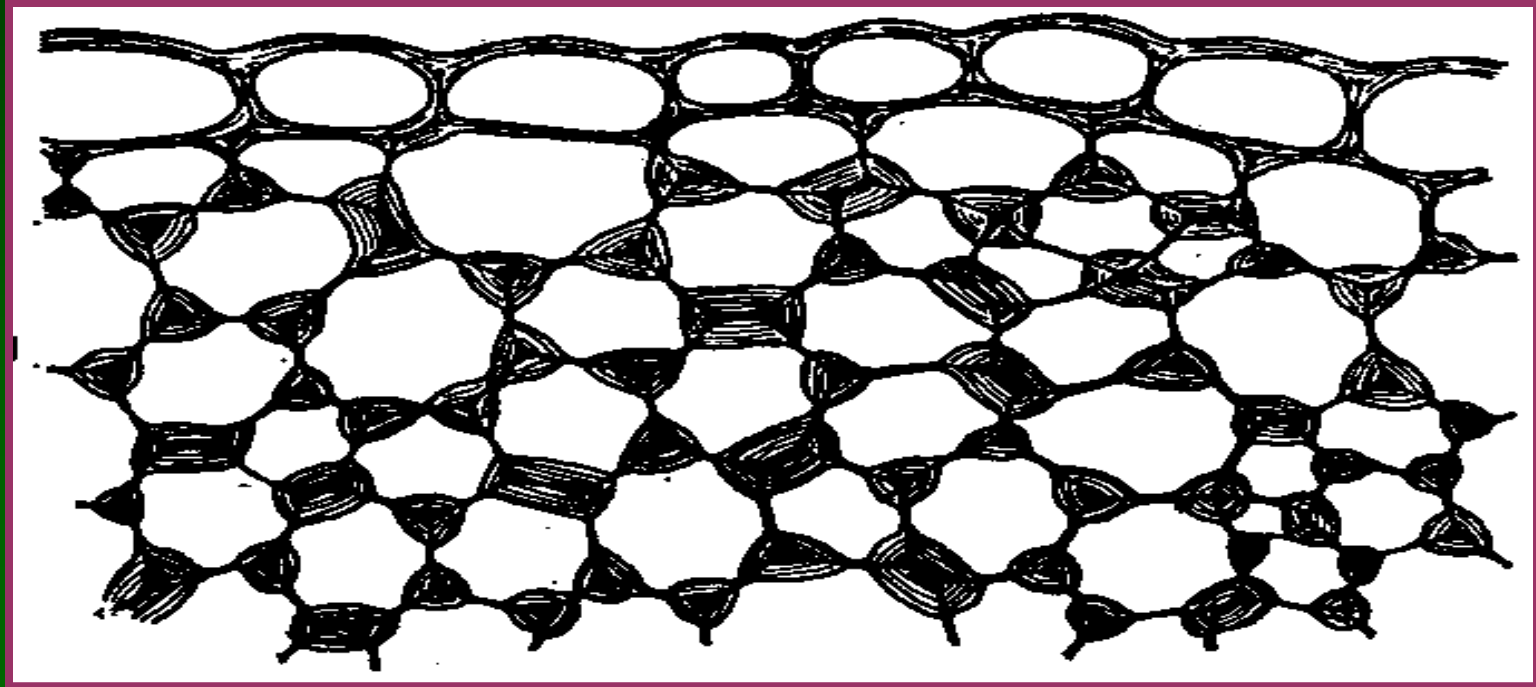
Sklerenhīma

- sekundāri audi
- vienmērīgi uzbiezināti šūnapvalki
- šūnapvalkos uzkrājas lignīns

Kolenhīma

Stūru kolenhīma

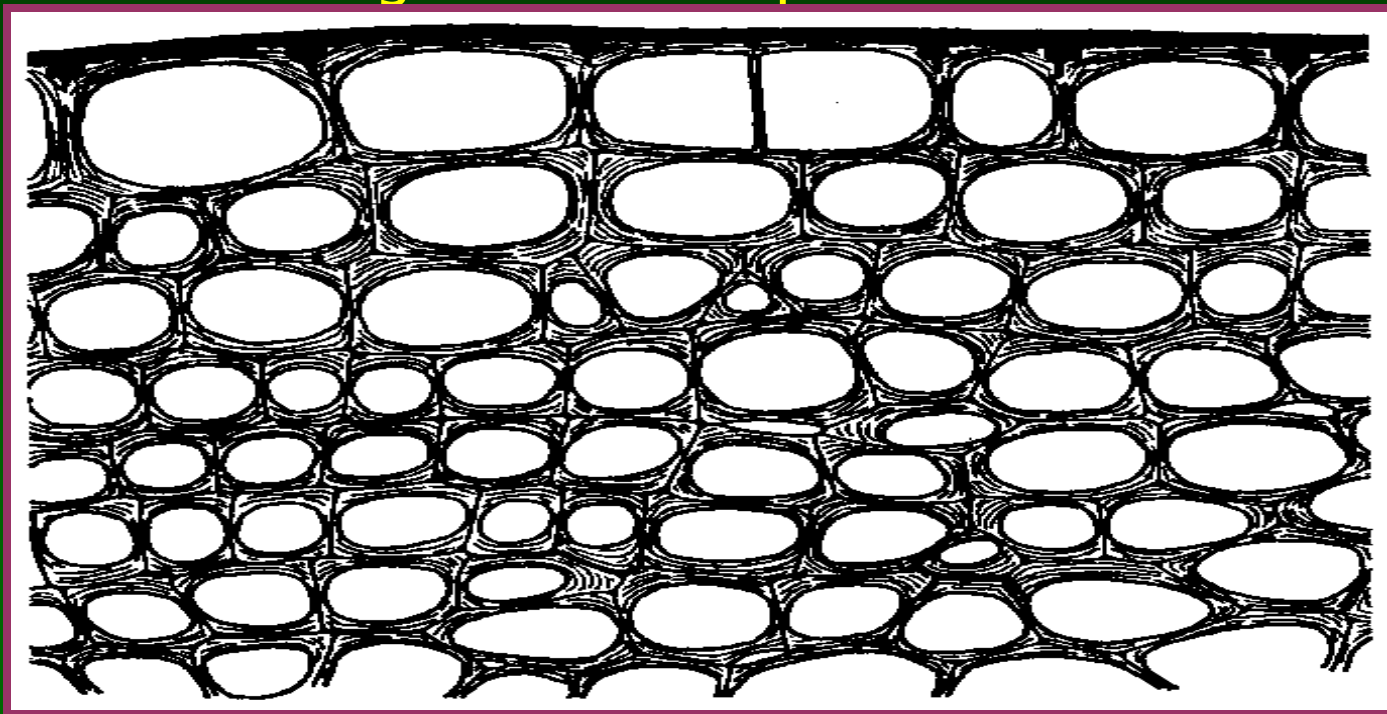
Šūnapvalki uzbiezināti šūnu stūros

Kolenhīma

Plātņu kolenhīma

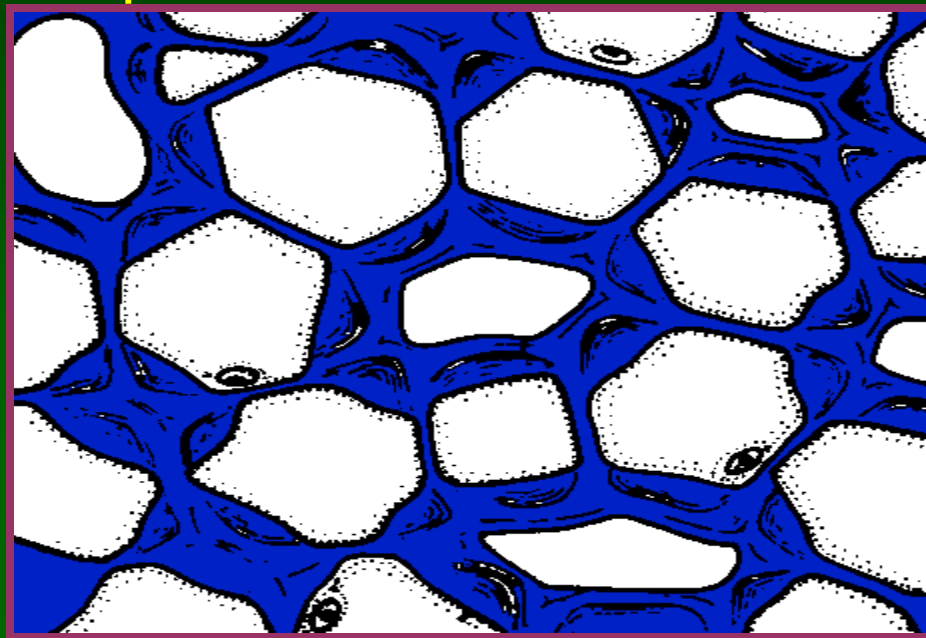
Uzbiezinās tangenciālie šūnapvalki

Kolenhīma

Irdenā kolenhīma

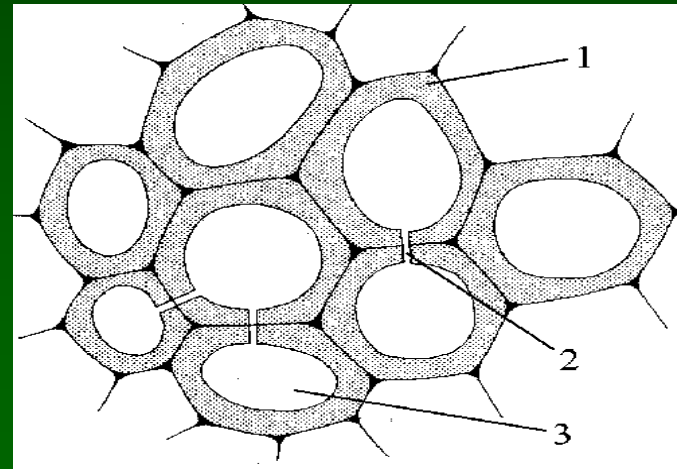
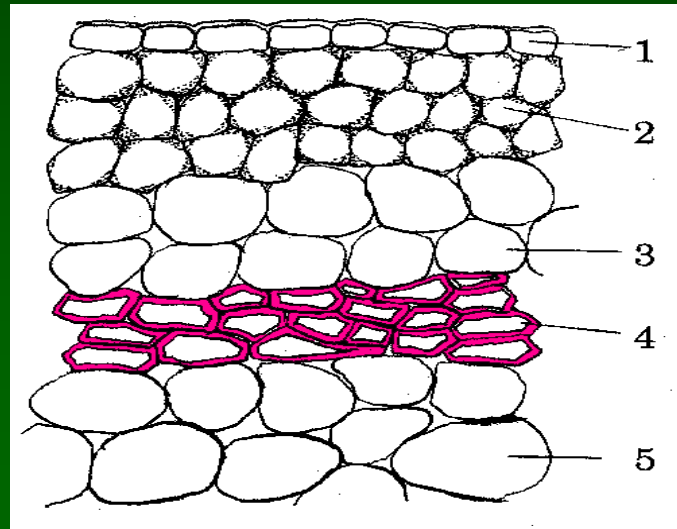
Uzbiezinās šūnapvalki, kas robežojas ar starpšūnu telpu

Sklerenhīma

Sklerenhīmas šķiedras

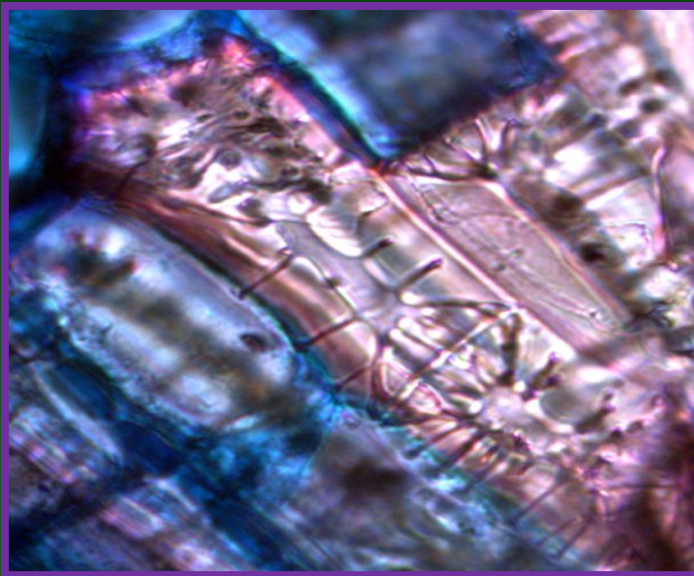
Prozenhimatiskas šūnas ar vienmērīgi uzbiezinātiem šūnapvalkiem, kuros uzkrāties lignīns

Sklerenhīma

Sklereīdas (*akmensšūnas*)

Augiem piešķir lokālu izturību

Veido *riekstu*, *zīļu* augļapvalku,
kauleņaugu iekšējo augļapvalku

Sastopamas *bumbieru* augļu
mīkstumā

Pastāvīgo audu iedalījums

Pēc anatomiskās uzbūves un fizioloģiskajām funkcijām

- **Segaudi**
- **Mehāniskie audi**
- **Vadaudi**

**Ūdens,
minerālvielas**

Koksne jeb ksilēma
(gr. ξψλον - koks)

**Ūdens,
organiskās vielas**

Lūksne jeb floēma
(gr. φλοοσ - miza)

Koksnes vadaudi

traheīdas

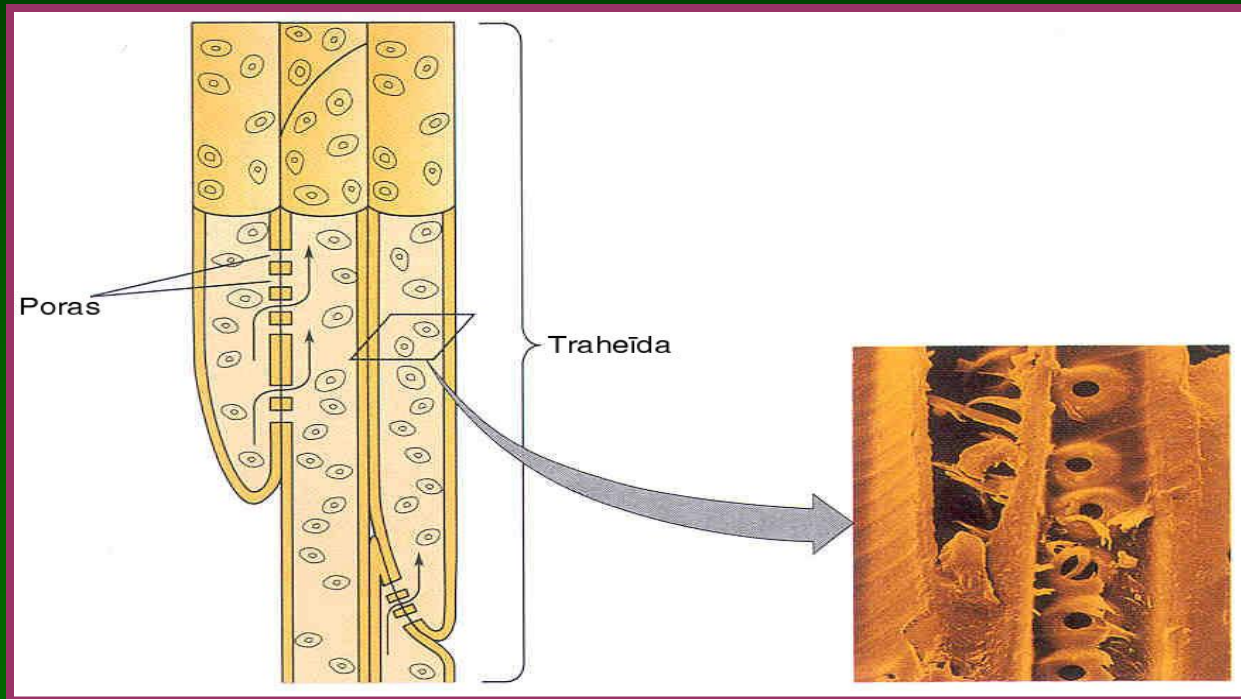

trahejas

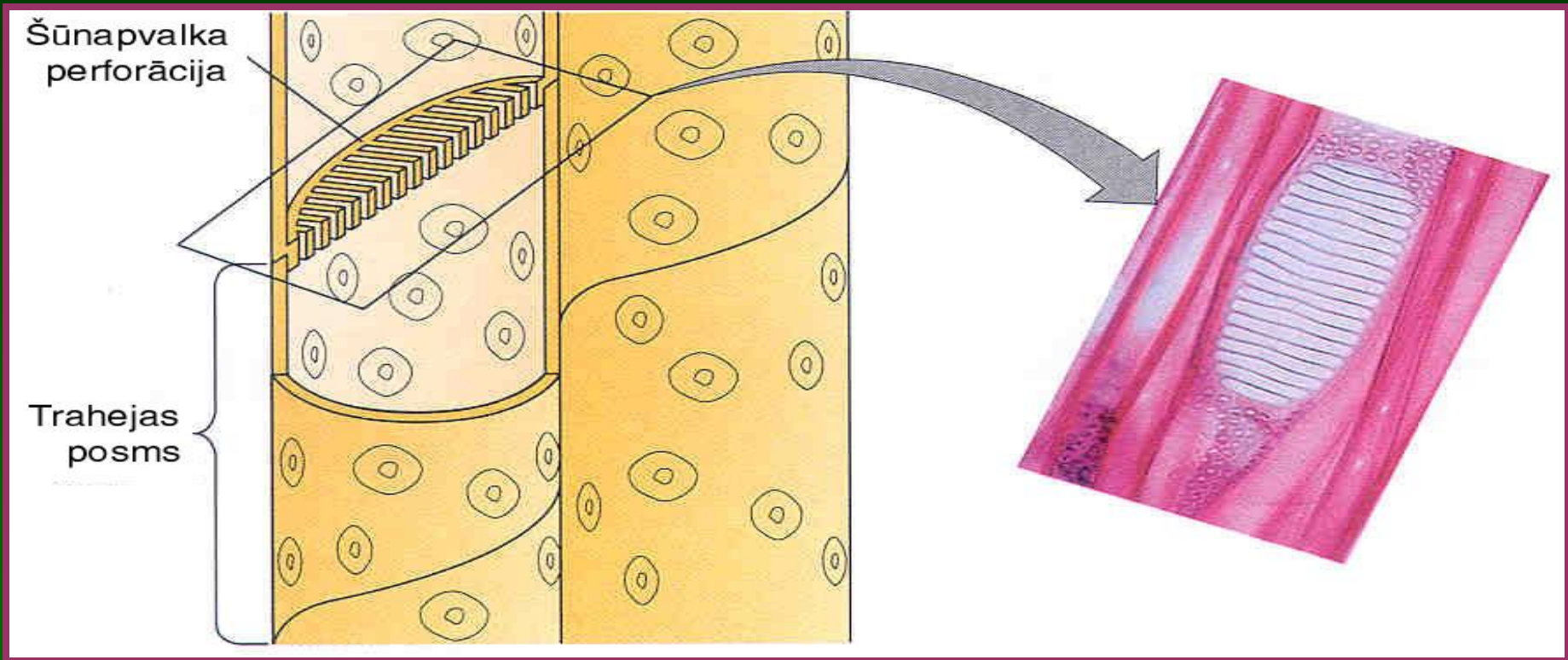
- koksnes šķiedras
- koksnes parenhīma

Traheīdas

Traheīdu šķērssienās izveidojušās **poras**, kas nodrošina vielu transportu radiālā virzienā

Trahejas

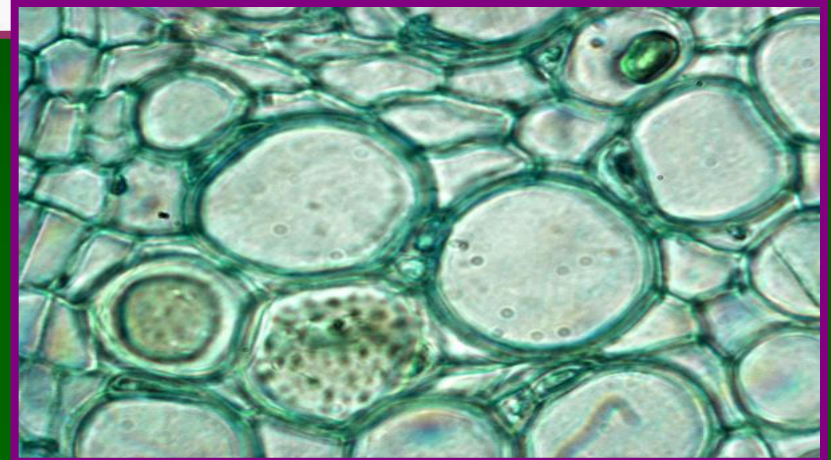
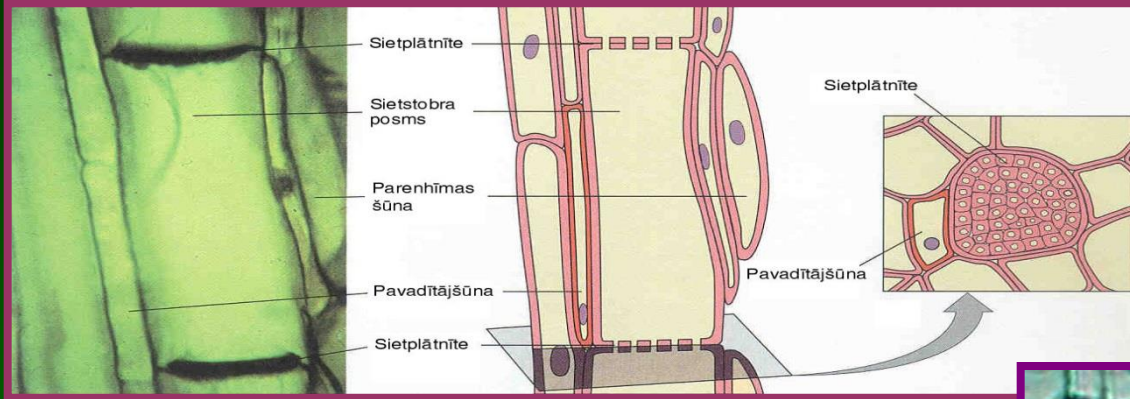

Lūksnes vadaudi

sietstobri un pavadītājšūnas

- lūksnes šķiedras
- lūksnes parenhīma

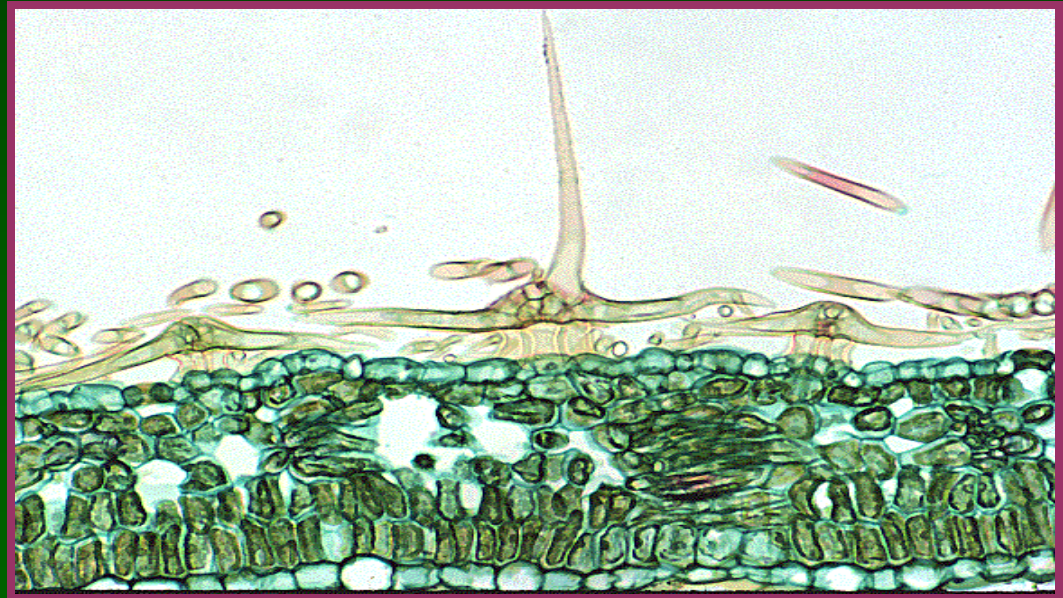
Sietstobri

Pastāvīgo audu iedalījums

Pēc anatomiskās uzbūves un fizioloģiskajām funkcijām

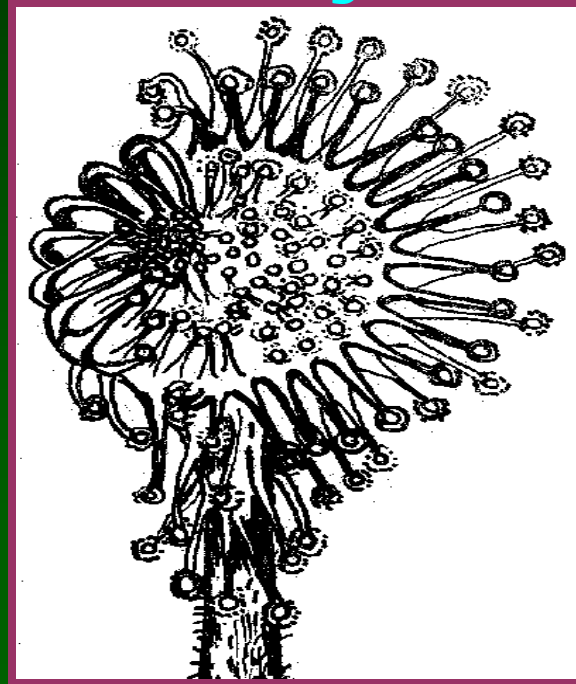
- Segaudi
- Mehāniskie audi
- Vadaudi
- Asimilētājaudi

Pastāvīgo audu iedalījums

Pēc anatomiskās uzbūves un fizioloģiskajām funkcijām

- Segaudi
- Mehāniskie audi
- Vadaudi
- Asimilētājadi
- Izdalītājadi

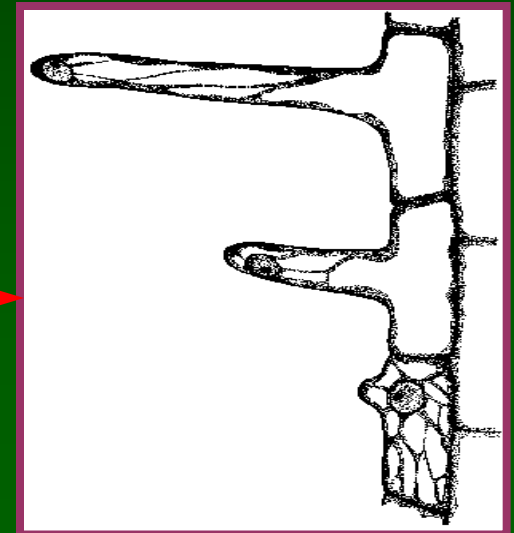
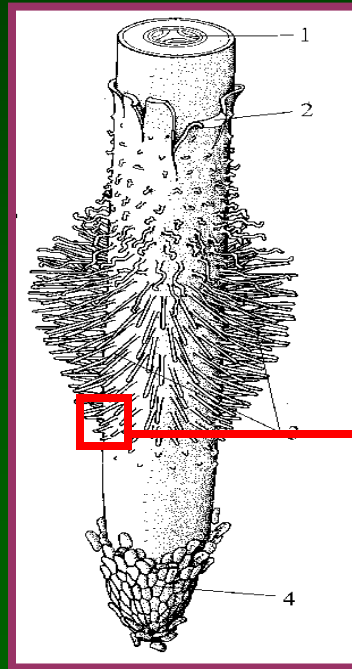

Pastāvīgo audu iedalījums

Pēc anatomiskās uzbūves un fizioloģiskajām funkcijām

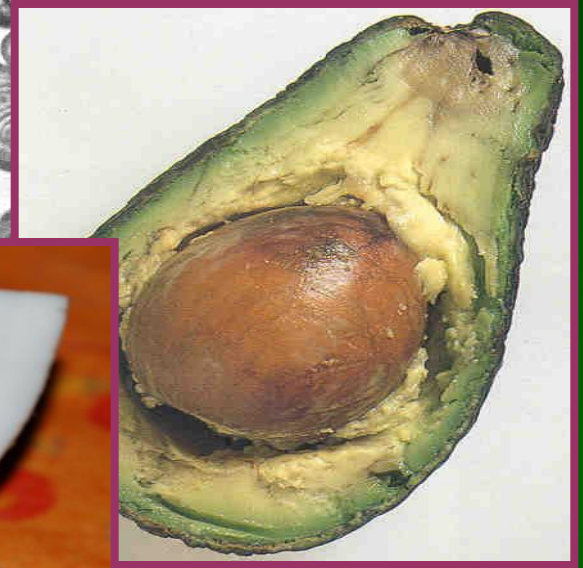
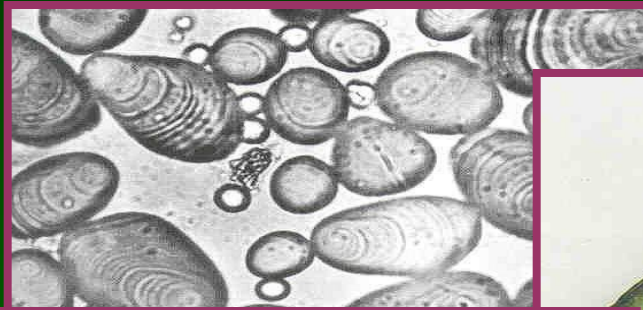
- Segaudi
- Mehāniskie audi
- Vadaudi
- Asimilētājaudi
- Izdalītājaudi
- Uzsūcējaudi

Pastāvīgo audu iedalījums

Pēc anatomiskās uzbūves un fizioloģiskajām funkcijām

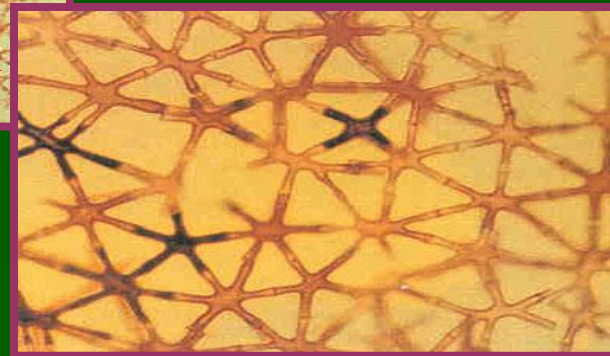
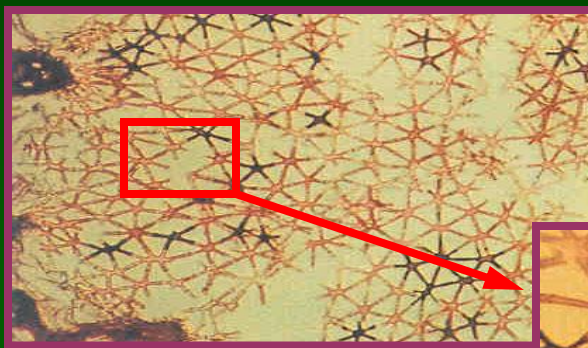
- Segaudi
- Mehāniskie audi
- Vadaudi
- Asimilētājaudi
- Izdalītājaudi
- Uzsūcējaudi
- Uzkrājējaudi

Pastāvīgo audu iedalījums

Pēc anatomiskās uzbūves un fizioloģiskajām funkcijām

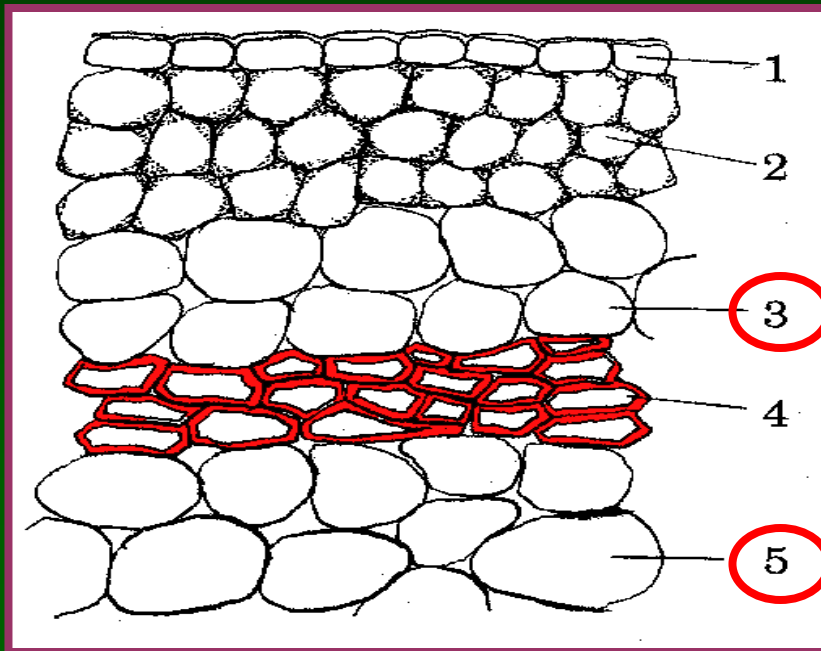
- Segaudi
- Mehāniskie audi
- Vadaudi
- Asimilētājadi
- Izdalītājadi
- Uzsūcējadi
- Uzkrājējadi
- Vēdinātājadi

Pastāvīgo audu iedalījums

Pēc anatomiskās uzbūves un fizioloģiskajām funkcijām

- Segaudi
- Mehāniskie audi
- Vadaudi
- Asimilētājaudi
- Izdalītājaudi
- Uzsūcējaudi
- Uzkrājējaudi
- Vēdinātājaudi
- Pamataudi

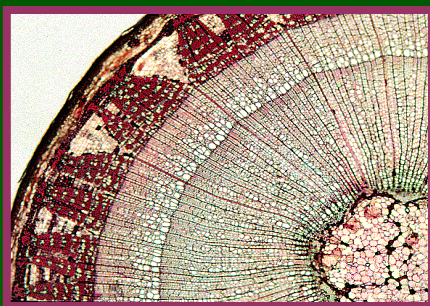

Polifunkcionālisms

Segaudi:

- aizsargfunkcija
- pievilinātājfunkcija
- gāzu maiņa
- transpirācija

Vadaudi:

- vielu transports
- mehāniskā funkcija
- uzkrājējfunkcija

Augu audi

